

ПАРЛАМЕНТЫН ХҮНИЙ ЭРХИЙН ХОРООД, ТЭДГЭЭРИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТАЛААРХ ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ТУРШЛАГА

(Харьцуулсан судалгаа)

*Г.Алтан-Оч (Ph.D), Д.Жигваагүнсэл
Р.Оргилмаа, Ц.Элбэгзаяа*

АГУУЛГА

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

УДИРТГАЛ

СУДАЛГААНЫ ХЭСЭГ

Нэг. Парламент дахь Хүний эрхийн хороодын эрх зүйн орчин, үйл ажиллагааны чиг хандлага

1.1 Парламентын Хүний эрхийн хороодын үйл ажиллагаа

1.2.Европын орнуудын Хүний эрхийн хороодын загварууд

Хоёр. Гадаадын зарим орны Парламентын Хүний эрхийн хороодын бүтэц, үйл ажиллагааны талаарх зохицуулалт

2.1.Австрали

2.2.ИБУИНВУ

2.3.БНХУ

2.4.ХБНГУ

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

Товчилсон үгийн жагсаалт

БНХУ	Бүгд Найрамдах Хорват Улс
ГХЭИ	Германы Хүний эрхийн институт
ИБУИНВУ	Их Британи Умард Ирландын Нэгдсэн Вант Улс
ЕХ	Европын Холбоо
ЕЗПА	Европын Зөвлөлийн Парламентын Ассамблей
НҮБ	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага
НҮБХХ	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хөгжлийн Хөтөлбөр
ОУПХ	Олон Улсын Парламентын Холбоо
ХБНГУ	Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс

УДИРТГАЛ

Судалгааны хамрах хүрээ: Судалгааны Нэгдүгээр хэсэгт, Парламентын засаглалтай орнууд дахь хүний эрхийн институц, тэдгээрийн үндсэн чиг үүрэг, Европын холбооны орнуудад түгээмэл ашиглагдаж байгаа Хүний эрхийн хороодын загварууд болон тэдгээр загварыг ашиглаж байгаа орнуудын талаарх мэдээлэл, Хоёрдугаар хэсэгт, Австрали, ХБНГУ, БНХУ, ИБУИНВУ зэрэг орнуудын Парламентын хүний эрхийн хороодын эрх зүйн орчин, бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүрэг, үйл ажиллагаа зэргийг холбогдох хууль тогтоомж болон Олон улсын Парламентын холбооны судалгаа, тайлан, мэдээллийн хүрээнд судалсан болно.

Судалгааны үр дүнгийн тойм: Судалгаанаас үзэхэд дэлхийн ихэнх улс орнуудад НҮБ-ын Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын зарчмыг үндэслэн хүний эрхийн чиг үүрэг бүхий парламентын институцийг ажиллуулж ирсэн байна. Тухайлбал, Европын холбооны орнуудын Парламентын хүний эрхийн институцийн тогтолцоог судалж үзэхэд Хүний эрхийн (тусгай) байнгын хороотой, Хүний эрхийн асуудлаар дагнасан дэд хороотой, хүний эрхийн асуудлыг авч хэлэлцдэг парламентын нэг бус хэд хэдэн хороод, дэд хороодтой, эсхүл холимог (Hybrid) загвар бүхий хүний эрхийн хороодтой гэсэн 4 загвар зонхилж байна.

Эдгээр парламентын хүний эрхийн хороодын чиг үүрэг харилцан адилгүй байх боловч ерөнхийдөө хүний эрхийн чиглэлээр олон улсын гэрээ конвенцоор хүлээсэн үүргээ биелүүлж байгаа байдлыг үнэлж дүгнэх, хууль тогтоомжид холбогдох өөрчлөлт оруулах төсөл боловсруулах, хүний эрхийг хангах талаар явуулж буй гүйцэтгэх засаглалын байгууллагуудын үйл ажиллагаа, чиг үүргийн талаар болон хууль тогтоомж олон улсын хүний эрхийн зарчимтай нийцэж байгаа эсэх асуудлаар хяналт шалгалт явуулах, парламентын гишүүдийг холбогдох мэдээллээр хангах, хүний эрхийн бусад байгууллагуудтай харилцах, парламентын нэгдсэн хуралдаанд санал, зөвлөмж оруулах зэрэг чиг үүргийг нийтлэг гүйцэтгэдэг байна.

Хүний эрхийн хороодын бүтэц, бүрэлдэхүүнийг²⁶¹ авч үзвэл ихэнхдээ хорооны дарга болон гишүүдээс бүрдэж байгаа бөгөөд ерөнхийдөө улс төрийн намууд парламентын хороодод нэр дэвшүүлэх гишүүдээ танилцуулсны үндсэн дээр

²⁶¹ Parliamentary human rights Committees. NDI. page18-19.

тэдгээрийн парламентад авсан суудлын тоотой харьцуулах буюу пропорциональ зарчмаар бүрдүүлдэг байна.

Гэхдээ хэд хэдэн хувилбар ашигладаг байна. Англи-саксоны эрх зүйн тогтолцоотой орнуудад гишүүдийг сонгох үүрэг бүхий тусгай хороо гишүүдийг сонгож, парламентаас томилдог бол зарим тохиолдолд ерөнхийлөгчийн зүгээс зохих тооны гишүүдийг томилдог тохиолдол байна. Зарим парламентад (Гана улс) хүний эрхийн хороодын гишүүдийг боловсрол, мэргэжил, туршлагыг харгалзан томилдог зохицуулалттай байна. Филиппиний хүний эрхийн хороо 9 хүний бүрэлдэхүүнтэй ба парламент дахь олонх, цөөнх болсон намуудын даргыг тус хорооны гишүүнээр томилдог. Хорооны бүрэн эрх, үйл ажиллагааны журмаас хамааран парламентын гишүүдээс гадуур нийгмийн бүлэг, олон нийтээс томилдог журам Хорват улсад үйлчилдэг байна. Хорват улсын Хүний эрх болон үндэсний цөөнхийн эрхийг хамгаалах хороо нь дарга, дэд дарга болон үндсэн 13 гишүүн, томилогдсон 4 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байна. Парламентын хүний эрхийн хорооны 7 гишүүнийг тус улс дахь үндэсний цөөнхөөс, 6 гишүүнийг өөр өөр шашны урсгалын тэргүүн, эмэгтэйчүүдийн эрхийг хамгаалах болон хүүхэд, залуусын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг сонирхлын бүлэг, төрийн бус байгууллагаас сонгодог байна. Харин хорооны даргыг ихэнхдээ хороодын гишүүд дундаас анхны хуралдаанаар сонгон томилдог ба мөн парламент дахь намуудын хоорондын тохиролцоогоор томилох тохиолдол байна.

Судлагдсан орнуудын парламентын хүний эрхийн хороод нь үйл ажиллагаа, арга хэлбэрийн хувьд ихэнхдээ адил зарчмаар ажилладаг. Харин хорооны хэлэлцэх асуудал түүний бүрэн эрхээс хамааралтай байдаг байна. Эрх хэмжээ нь хязгаарлагдмал хороодын хувьд парламентаас тухайлан өгсөн чиглэл, асуудлаар ажилладаг бол өргөн хүрээний бүрэн эрхтэй хороод парламентын гишүүд, олон нийт, хүний эрхийн байгууллагуудаас хандсан санал, хүсэлт болон бусад асуудлын хүрээнд ажилладаг байна. Тухайлбал, Австралийн хүний эрхийн хорооны бүрэн эрх зөвхөн дотоодын хууль тогтоомжоор хязгаарлагдахгүй НҮБ-ын хүний эрхийн хэрэгжилтийн талаарх чиг хандлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг шалгах, мөрдүүлэх эрхтэй байдаг байна. Ажлын төлөвлөгөө, хөтөлбөрийг хороодын гишүүдийн олонхоор тогтоодог бол зарим улсад хорооны дарга бие даан шийдвэрлэдэг.

Парламентын хүний эрхийн хорооны эрх зүйн байдал, үйл ажиллагааны чиглэлийг Парламентын хороодын дүрэм (ИБУИНВУ), Омбудсманы тухай хууль (Хорват), бие даасан Хүний эрхийн тухай хууль (Human Rights (Parliamentary Scrutiny) Act 2011 (Австрали))-аар зохицуулсан байдаг бол хүний эрхийн асуудлаар сонсгол, мэдээлэл хийх, хяналт тавих журмыг Дэгийн тухай хууль, дүрэм болон Хуулийн тухай хуулиар тус тус зохицуулсан байна.

Дэлхий нийтэд парламентаас хүний эрхийн асуудалд хяналт тавих зайлшгүй хэрэгцээ шаардлага байгаа нь нийтлэг асуудал бөгөөд энэ асуудал нь гүйцэтгэх, хууль тогтоох, шүүх аль ч засаглалын хамтарсан эрх үүрэг байх ба тухайлсан ганц байгууллагад хамаарах асуудал бус бүхий л төрийн байгууллагын хамтын ажиллагаа гэсэн агуулга зонхилж байна.

Европын холбооны парламентын холбооноос Европын холбооны хүний эрхийн шүүхийн шийдвэр, хэм хэмжээг хэрэгжүүлэхэд парламентын чиг үүрэг чухал болохыг онцгойлон дурдаж, 2011 онд 1823 дугаар тогтоолоор олон улсын хүний эрхийн

стандарт, шаардлагыг парламентын зүгээс хянан шалгах үндсэн зарчим, бусад байгууллага, иргэний нийгэмтэй хамтран ажиллах хүрээ зэргийг батлан гаргасны дагуу Их Британи, Герман, Финланд, Румын, Нидерланд зэрэг улсууд шүүхийн шийдвэрийн хэрэгжилтэд хяналт тавих чиг үүрэг бүхий парламентын бүтцийг бий болгож эхэлсэн байна.

Дэлгэрэнгүйг судалгааны хэсгээс үзнэ үү.

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

СУДАЛГААНЫ ХЭСЭГ

Нэг. ПАРЛАМЕНТЫН ЗАСАГЛАЛ ДАХЬ ХҮНИЙ ЭРХИЙН ХОРООД, ТЭДГЭЭРИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧИГ ХАНДЛАГА

Аливаа улс гүрэн хүний эрх, эрх чөлөөг хэр зэрэг хангаж, хамгаалж байгаагаар нь түүний олон улсын тавцанд эзлэх байр суурь нь тодорхойлогддог. Түүгээр ч барахгүй тухайн улсын хүний эрхийн салбарт явуулж буй үйл ажиллагаа, түүний механизм нь өөрийнх нь нийгмийн хөгжлийн түвшинг тодорхойлох шалгуур болдог.

Тиймээс ч ардчиллын үндсэн шалгуур болох хүний эрх, эрх чөлөөг дээдлэн хангах явдлыг ардчилсан гэгдэж буй улс гүрнүүд бүхэлдээ төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зорилго, зарчмаа болгон үүнийг хангахын төлөө зохих чармайлт гарган ажиллахыг зорьдог.

НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн бүтцийн байгууллага болох НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөрөөс /НҮБХХ/ Парламентын хууль тогтоомжийг батлан гаргах, гүйцэтгэх засаглалын үйл ажиллагааг хянах, бодлого боловсруулах, үйл ажиллагаанд ард түмний хүсэл зоригийг төлөөлөх үндсэн чиг үүргийн онцлогийг харгалзан парламентын чиг үүргийг дээшлүүлэх, парламентыг хөгжүүлэх явдал нь хүний эрхийг дээдлэх, хангах үйл ажиллагааны чухал хөшүүрэг хэмээн үзэж сүүлийн жилүүдэд Үндсэн хуулийн шинэчлэл, институцуудын чадавхыг хөгжүүлэх чиглэлээр туслалцаа үзүүлэх, дэмжих үйл ажиллагаа түлхүү явуулж байна. Парламентын институцууд хүчтэй байх нь хүний эрх, хууль тогтоомжийн хэрэгжилт ардчиллыг баталгаажуулахад чухал хүчин зүйл болдог бөгөөд парламентыг хөгжүүлэх нэг үндсэн арга нь парламентын институцуудыг хөгжүүлэх буюу парламент хороодын чиг үүрэг, оролцоог нэмэгдүүлэх явдал юм.

Энэ ч үүднээс парламент өөртөө хүний эрхийн хороотой байх нь хууль тогтоогч нарыг хүний эрхийн талаарх өргөн хүрээний мэдээллээр хангах, ойлголт өгөх, үндэсний хүний эрхийн комиссын үйл ажиллагаанд хяналт тавих шууд механизмыг бүрдүүлэх, хүний эрхийн чиглэлээр олон тооны асуудлуудыг гаргаж ирэх, иргэний нийгэм-парламент хоорондын харилцааг хялбарчлах зэрэг онцгой чухал ач холбогдолтой гэж үзжээ.

1.1 Парламентын хүний эрхийн хороод

Парламентын ихэнх үйл ажиллагаа түүний хороодоор дамжин явагддаг. Засаглал хуваах зарчмын үүднээс үзвэл парламентын хороод хүний эрхийн чиглэлээр онцгой бүрэн эрхтэй байх шаардлагатай.

2018 оны 5 дугаар сарын 1-ний өдөр НҮБ-ын Дээд Комиссарын газраас тайлан гаргаж, НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлөөс Олон Улсын Парламентын Холбоо /ОУПХ/ болон тус байгууллагын уялдаа холбоог сайжруулах үүднээс холбогдох судалгаа хийлгэх хүсэлт гаргасны дагуу Парламентын хүний эрхийн хороодын талаарх мэдээлэл цуглуулах зорилгоор асуулга боловсруулж, гишүүн орнууддаа хүргүүлснээс гадна Олон Улсын Парламентын Холбоо мөн адил өөрийн гишүүн орнууддаа хүргүүлсэн байна. Асуулгын нэгдсэн тайланд²⁶² дурдсанаар тус асуулгад давхацсан

²⁶² Contribution of parliaments to the work of the Human Rights Council and its universal periodic review, Annual report of the United Nations High Commissioner for Human Rights and reports of the Office of the High Commissioner and the Secretary-General, General Assembly, 17 May 2018. page 7

тоогоор 65 буюу нийт 56 улс хариу ирүүлсэн бөгөөд үүнээс одоогийн байдлаар 35 улс Парламентын хүний эрхийн хороотой байна. Үүнээс Европын улс 17, Латин Америкийн улс орнууд 5, Ази, Номхон далайн орнууд 7, Африкийн 6 улс байна.²⁶³

Мөн 25 улсын парламентын хүний эрхийн хороо нь холбогдох Парламентын хууль, дүрэм журмын дагуу үүсгэн байгуулагдсан гэж хариу ирүүлсэн бол 15 улсын Үндсэн хуульд парламентын Хүний эрхийн хорооны талаар холбогдох суурь зохицуулалт хийж өгсөн, 4 улс үндэсний хууль тогтоомжоор зохицуулсан хэмээн тус тайланд дурджээ.

Асуулгын хариунаас үзэхэд парламентын хүний эрхийн хороодын чиг үүрэг харилцан адилгүй байх боловч ерөнхийдөө хүний эрхийн чиглэлээр олон улсын гэрээ конвенцоор хүлээсэн үүргээ биелүүлж байгаа байдлыг үнэлж дүгнэх, холбогдох өөрчлөлт оруулах төсөл боловсруулах, гүйцэтгэх засаглалын хүний эрхийг хангах талаар явуулж буй үйл ажиллагаа, чиг үүргийн талаар хяналт шалгалт явуулах, парламентын хэлэлцүүлэг, сонсгол, хүний эрхийн бусад байгууллагуудтай харилцах, парламентын нэгдсэн хуралдаанд санал зөвлөмж оруулах зэрэг чиг үүргийг нийтлэг гүйцэтгэдэг байна.

Европын парламентын хүний эрхийн хороод харьцангуй өндөр үүрэг рольтой буюу хууль тогтоомж, олон улсын хүний эрхийн зарчимтай нийцэж байгаа эсэх болон бусад хүний эрхтэй холбогдох асуудлаар хяналт, шалгалт явуулах үүргийг гүйцэтгэдэг байна. Тухайлбал,

Австралийн Хүний эрхийн хороо нь хууль тогтоох болон бодлогын хүрээнд хүний эрхийн асуудлуудыг зохих ёсоор хүлээн зөвшөөрөх явдлыг хангана гэж заасан байна. Тус хорооны бүрэн эрх зөвхөн дотоодын хууль тогтоомжоор хязгаарлагдахгүй НҮБ-ын хүний эрхийн хэрэгжилтийн талаарх чиг хандлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг шалгах, мөрдүүлэх эрхтэй байдаг байна.

Кипрт парламентын хүний эрхийн хороо нь хүний эрхийн талаарх хууль тогтоомжийг гүйцэтгэх засаглалаас хэрэгжүүлж буй байдалд хяналт тавих болон хууль тогтоомжийн төслийг урьдчилан хянах эрхтэй.

Гэвч олон улсын хүний эрхийн механизмуудтай шууд харилцаа холбоо байдаггүй байна. Жишээ нь: Канадын Парламентын хүний эрхийн хороо нь хүний эрхтэй холбогдох асуудлаар шалгалт явуулах хүсэлт гаргах, Парламентаас тус улсын Засгийн газрын үйл ажиллагаа нь тухайн нэгдэн орсон хүний эрхийн олон улсын гэрээ конвенцод нийцэж байгаа эсэх болон бусад асуудлаар хяналт, шалгалт явуулахыг хороонд даалгадаг байна.

Хороо нь Засгийн газарт хүний эрхийг хангах чиглэлээр холбогдох зөвлөмж өгдөг, Засгийн газраас зөвлөмжийн дагуу хариу өгдөг боловч энэ нь зайлшгүй мөрдөгдөж байх зохицуулалт байдаггүй байна. Тухайлбал,

Германд Бундестагийн хүний эрхийн хороо олон улсын хүний эрхийн механизмуудтай холбогдох асуудлаар өөрийн байр суурийг Засгийн газартаа мэдэгдэж, тухайн асуудлыг хэлэлцэх үед тус байр суурийг анхаарч авч үзэхийг зөвлөдөг. Мөн Холбооны засгийн газар болон бусад байгууллагаас хүний эрхийн

---

²⁶³ Мөн тэнд

нөхцөл байдлын талаар байнга илтгэл, тайланг авч байдаг байна. Гүржид хүний эрхийн хороо Засгийн газраас НҮБ болон түүний харьяа байгууллагуудад тайлагнасан ажлын тайланг хянаж, Засгийн газраас өгсөн зөвлөмжийн дагуу хэрэгжилтийн байдлыг эргэн тайлагнадаг байна.

Латин Америк, Карибын орнуудад парламентын хүний эрхийн хороод нь ерөнхийдөө хүний эрхийн болон бусад хууль тогтоомжийн төсөлд санал, зөвлөмж өгөх замаар ажилладаг байна. Мексик, Колумби зэрэг улсад хүний эрхийн хороод нь хүний эрхийн үндэсний хөтөлбөрийн үнэлгээ, хяналтыг хийж гүйцэтгэдэг байна.

Ази, Номхон далайн орнуудаас Индонез, Непал зэрэг улс нь Засгийн газраас хүний эрхийн олон улсын гэрээ конвенцоор хүлээсэн үүргээ биелүүлж буй эсэхэд хяналт тавьдаг байна. Пакистанд мөн нэгдэн орсон олон улсын гэрээний хэрэгжилт, тайлагналд хяналт тавьж ажиллана. Тус орнууд мөн дотоодын хүний эрхийн хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд оролцож үйл ажиллагааг нь хянадаг байна.

Африкийн орнуудад хороо нь үндэсний хүний эрхийн хөтөлбөрт оролцож ажилладаг ба Того улсад хүний эрхийн нөхцөл байдалд хяналт, шинжилгээ хийдэг бол Кенид үндэсний хүний эрхийн комиссын тайланг хүлээн авч хяналт, шинжилгээ явуулдаг байна.

Молдав улсын парламент дахь Хүний эрх болон үндэсний цөөнхийн асуудал хариуцсан хороо нь парламентаас батлан гаргасан хуулиуд нь олон улсын хүний эрхийн стандарт, шаардлагад нийцэж буй эсэхийг хянах, батлагдсан хуулиуд хүчин төгөлдөр болсноос хойших 6 сарын хугацааны хэрэгжилтийн байдлыг парламентад тайлагнах, зорилтот бүлгийн иргэдийн эрх ашгийн асуудлаар парламентын холбогдох хороодтой хамтран ажиллаж байхаар зохицуулсан байна.

Мөн парламентын хүний эрхийн хороог байгуулж, үйл ажиллагаа жигдэрсний дараа тухайн хорооноос Хүний эрхийн үндэсний комисс зэрэг хүний эрхийн чиглэлээр ажиллах бусад байгууллагуудтай харилцах нэмэлт бүтцийг тогтоож өгвөл ач холбогдолтой гэж үзэж байна. Жишээ нь: Шри Ланка улс.

Дэлхий нийтэд парламентаас хүний эрхийн асуудалд хяналт шалгалт хийх зайлшгүй хэрэгцээ шаардлага байгаа нь нийтлэг асуудал бөгөөд энэ асуудал нь гүйцэтгэх, хууль тогтоох, шүүх аль ч засаглалын хамтарсан эрх үүрэг бөгөөд тухайлсан ганц байгууллагад хамаарах асуудал бус бүхий л төрийн байгууллагын хамтын ажиллагаа гэсэн агуулга зонхилж байна.

Европын холбооны парламентын холбооноос Европын холбооны хүний эрхийн шүүхийн шийдвэр хэм хэмжээг хэрэгжүүлэхэд парламентын чиг үүрэг чухал болохыг онцгойлон дурдаж, 2011 онд 1823 дугаар тогтоолоор олон улсын хүний эрхийн стандарт, шаардлагыг парламентын зүгээс хянан шалгах үндсэн зарчим, бусад байгууллага, иргэний нийгэмтэй хамтран ажиллах хүрээ зэргийг батлан гаргасны дагуу Их Британи, Герман, Финланд, Румын, Нидерланд зэрэг улсууд шүүхийн шийдвэрийн хэрэгжилтэд хяналт тавих чиг үүрэг бүхий парламентын бүтцийг бий болгож эхэлсэн байна.²⁶⁴

Хүний эрхийн талаар Парламентын гишүүдэд зориулсан гарын авлагыг анх 2005

²⁶⁴ Models of Human Rights Committee practice, 20 January 2017, SPICe Research center.

оноос НҮБ-ын Хүний эрхийн дээд комиссарын алба болон Олон улсын парламентын холбоо хамтран гаргасан байна. Тус гарын авлага нь парламент болон түүний гишүүд хүний эрхийг хамгаалах асуудалд үнэтэй хувь нэмэр оруулж болохуйц арга замуудыг багтаасан байна.

Хууль санаачлах, батлах, улсын төсвийг хэлэлцэн батлах, гүйцэтгэх салбарыг хянах зэрэг улс төр, иргэн, нийгэм, эдийн засаг, соёлын зэрэг иргэний эдлэх бүхий л эрхэд хяналт тавьдагаараа Хүний эрхийг хамгаалах, бэхжүүлэх асуудалд парламент болоод парламентын гишүүд нь онцгой үүрэгтэй юм.

2016 онд гаргасан гарын авлага №26-д Хүний эрхийг хамгаалахад парламент дахь төлөөллийг сайжруулах, парламентын гишүүдийг үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрхээр хангах, тэдгээрийн хууль эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх, ялангуяа шинээр сонгогдсон парламентын гишүүдэд өөрийн орны хууль эрх зүй, хүний эрхийн асуудлаар хүлээсэн үүрэг болон олон улсад мөрдөгдөж буй дүрэм, журмыг танилцуулах, хүний эрх, түүн дотроо эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрх, хөгжих эрх гэж юу болох, хүний эдгээр эрхийг бүрэн дүүрэн эдлүүлэхэд парламентын гишүүний хувиар хийж, гүйцэтгэж, сайжруулж болох ажлуудын талаар зааварчилгаа өгсөн 15 бүлэг бүхий гарын авлага гаргасан байна.

Дэлгэрэнгүй гарын авлагыг дараах холбоосын дагуу үзэх боломжтой.

Эх сурвалж: IPU-Human rights, Handbook for Parliamentarians N° 26
<https://www.ohchr.org/Documents/Publications/HandbookParliamentarians.pdf>

1.2.Европын холбооны орнуудын хүний эрхийн хороодын загварууд

Европын холбооны орнуудад хүний эрхийн хороодын 4 төрлийн загвар зонхилж байна. Хүний эрхийн хороодын загварууд болон тухайн загварт харьяалагдах орнуудын мэдээллийг товч байдлаар дор хүснэгтээр авч үзвэл²⁶⁵:

1.2.1. Парламентын бүтэцдээ Хүний эрхийн (тусгай) байнгын хороотой улс орнууд:

Энэ нь тусгай хороод (The specialised model) нь холбогдох хууль тогтоомж дотоодын болон олон улсын хүний эрхийн хэм хэмжээ, гэрээ, конвенцод нийцэж байгаа эсэхийг шалгах, хянах чиг үүрэгтэй. Европын хүний эрхийн шүүхээс гаргасан шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавина. Жишээ нь: Их британийн парламентын хүний эрхийн хамтын хороо, Албани, Финланд, Грек, Унгар, Латви, Монтенегро, Туркийн хүний эрхийн хороо.

Албани

Албани улсын парламентын Хууль зүй, төрийн захиргаа, хүний эрхийн асуудал хариуцсан хороо нь (Хүний эрхийн дэд хороотой) хүний эрхийн талаар хууль эрх зүйн асуудлыг хариуцан ажиллана. Гэвч тус хороо нь Европын хүний эрхийн шүүхээс гаргасан шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавих үүрэг хүлээдэггүй.

Финланд

Финланд улсын парламентын Үндсэн хуулийн хороо нь парламентаар хэлэлцэгдэх хуулийн төсөл нь Үндсэн хуульд нийцэж буй эсэх, олон улсын болон

²⁶⁵ The role of parliaments in implementing ECHR standards: overview of existing structures and mechanisms, Council of Europe and Parliamentary Assembly, 2 November 2016.

Европын холбооны хүний эрхийн хэм хэмжээнд нийцэж буй эсэхэд дүгнэлт гаргах үндсэн чиг үүрэгтэй. Хуулийн төслийн албан ёсны хэлэлцүүлгийн шатанд төрийн албан хаагчид болон гадны шинжээчдийн санал бодлыг сонсон, төсөлд тусгана. Зөрүүтэй санал гарсан тохиолдолд нэмэлт, өөрчлөлт хийдэг байна.

Тус хорооны санал дүгнэлтийг парламентаар хэлэлцэх үүрэгтэй. Хороо нь Европын хүний эрхийн шүүхийн шийдвэрийг зайлшгүй авч үзнэ. Гадаад хэргийн сайд нь Европын хүний эрхийн шүүхээс Финланд улстай холбоотой гаргасан бүх шийдвэрийг парламентын Мэдээллийн хорооны тамгын газарт танилцуулна. Парламентын Омбудсман Страсбургт хэлэлцсэн Финланд улстай холбоотой шийдвэрлэсэн бүх хэргүүдийн талаар жил бүрийн тайланг парламентад танилцуулна. Үндсэн хуулийн хороо нь уг тайлантай нарийвчлан танилцах хэдий ч шүүхийн шийдвэр дээр байр сууриа илэрхийлдэггүй байна.

Грек

2013 оны сүүлээр Грек улсын парламент нь Европын хүний эрхийн шүүхийн шийдвэрт хяналт тавих Тусгай байнгын хороог байгуулсан байна. Тус хороо нь батлагдсан хууль, тогтоомж олон улсын гэрээ, конвенцтой нийцэж буй эсэх болон Европын хүний эрхийн шүүхийн шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавих үндсэн чиг үүрэгтэй байна.

Унгар

Унгар улсын Үндэсний Ассамблейн Хуулийн хороо нь хүний эрхийн асуудлыг хариуцдаг байна. 2014 онд Үндсэн хууль болон шүүхийн байнгын хороог Хүний эрх, үндэсний цөөнх, иргэн болон шашны асуудал хариуцсан байнгын хороотой нэгтгэснээр тус хороог 12 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байгуулжээ.

Засгийн газрын агентлаг нь Европын хүний эрхийн шүүхээс Унгар улстай холбоотой гаргасан шийдвэр хийгээд шүүхээс гаргасан цаазын ялын тухай жил бүрийн тайланг Хуулийн хороонд танилцуулдаг байна.

Латви

Латви улсын парламентын Хүний эрх болон олон нийтийн асуудал эрхэлсэн хороо нь олон улсын хүний эрхийн хэм хэмжээний гүйцэтгэлд хяналт тавих үүрэгтэй. Европын хүний эрхийн шүүхийн шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавих үүрэг хүлээгээгүй хэдий ч Засгийн газрын агентлагаас жилдээ нэг удаа тус хороонд цаазын ялын тухай мэдээлдэг байна.

Монтенегро

Монтенегро улсын парламентын Хүний эрх, эрх чөлөөний хороо нь хүний эрхийн асуудлуудыг авч хэлэлцдэг. Тус хороо нь Европын хүний эрхийн шүүхээс гаргасан шийдвэрийн биелэлтэнд хяналт тавих үе шаттай зохицуулалт байхгүй хэдий ч Парламентын Ерөнхийлөгчид шүүхийн шийдвэрийн талаар болон цаашид энэ тал дээр зохион байгуулах үйл ажиллагааныхаа талаар мэдээлэл бэлтгэн танилцуулдаг байна.

1.2.2. Хүний эрхийн асуудлаар дагнасан дэд хороотой улс орнууд:

(Хүний эрхийн байнгын хорооны дотроо хүний эрхийн асуудлаар илүү нарийн чиг

үүрэг бүхий дэд хороодтой байна. (sub-committee). Жишээ нь: Чех, Ирланд, Польш, Румын.

Чех

Чех улсын парламентын Депутатуудын танхим (Доод танхим)-ын Үндсэн хууль болон хууль, эрх зүйн хороо нь Омбудсман болон Европын хүний эрхийн шүүхийн талаар хууль санаачлах дэд хороог байгуулсан байна. Омбудсман буюу олон нийтийн эрхийг хамгаалагч нь гомдол гаргагч болон төрийн албан тушаалтнуудын хооронд зуучаар ажиллана. Тус хороо нь Засгийн газрын агентлагаас бэлтгэн танилцуулдаг Чех улсын тухайн онд шийдвэрлэсэн ялын дээд хэмжээ болон Европын хүний эрхийн шүүхээс гаргасан шийдвэрийг жил бүр хэлэлцдэг байна. Үүнээс гадна өргөдөл, гомдлын хороо нь Хүний эрхийн дэд хороотой байна. Дээрх дэд хороод нь төрийн болон төрийн бус байгууллагаас санаачилсан хууль, тогтоомжийн төслүүдийг Европын холбооны хүний эрхийн стандарт болон олон улсын хүний эрхийн гэрээтэй нийцүүлэхэд чухал үүрэг гүйцэтгэдэг байна.

Ирланд

2014 оны 12 дугаар сард Ирландын парламентын 2 танхимын хамтарсан Хууль зүй, тэгш эрхийн хороо нь Хүний эрхийн дэд хороог байгуулсан байна. Тус дэд хороо нь хэлэлцэгдэж буй хуулийн төсөл нь хууль ёсны буюу улсын дотор мөрдөгдөж буй хүний эрхийн хууль, дүрэм, журамтай нийцэж буй эсэх талаар хяналт тавьдаг байна. Харин хүний эрхийн талаар гаргасан шүүхийн шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавих үүрэг хүлээгээгүй байна.

Румын

2009 онд Депутатуудын танхим (Доод танхим)-ын Хууль зүйн хороо нь Европын хүний эрхийн шүүхээс гаргасан шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавих Дэд хороог байгуулсан байна. Дэд хороо нь парламентын бүлгүүдийн төлөөлөл 7 гишүүн болон мэргэшсэн хуулийн зөвлөхүүдээс бүрдэнэ. Дэд хороо нь тусгайлан үзсэн асуудлууд дээр Засгийн газраас томилогдсон ажилтнуудтай хамтран ажиллаж, олон нийтийн сонсгол зохион байгуулдаг, мөн Засгийн газрын агентлагаас тогтмол тайлан хүлээн авч хэлэлцдэг байна.

Европын хүний эрхийн шүүхээс ирүүлсэн хүний эрх зөрчсөн талаарх олон тооны шийдвэрүүдийг үндэслэн Дэд хороо нь Депутатуудын танхим болон Сенаттай хамтран Европын хүний эрхийн шүүхийн шийдвэрийг хэрэгжүүлэхэд, түүнчлэн Хүний эрхийн конвенцын стандартад нийцүүлж ажиллахад Засгийн газарт онцгой хяналт тавьж ажиллах чиг үүрэг бүхий парламентын хамтарсан хороог байгуулахаар санал гаргасан байна.

1.2.3. Парламентын нэг бус хэд хэдэн хороод, дэд хороод хүний эрхийн асуудлыг авч хэлэлцдэг улс орнууд:

(Mainstreamed model) буюу өөрийн эрхлэх асуудлын хүрээн дэх хүний эрхийн асуудлаар ажилладаг. ОХУ, Дани, Нидерланд, Швед зэрэг улс байна.

Дани

Дани улсын парламентад хороо бүр хүний эрхийн тодорхой асуудлыг хариуцдаг

байна. Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн хороо нь Данийн Хүний эрхийн байгууллага болон Омбудсмантай тогтмол холбоо харилцаатай ажиллаж, жил бүр эдгээр байгууллагын тайланг хэлэлцэнэ. Парламентын хороодын чиг үүрэгт Европын хүний эрхийн шүүхийн шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавих үүрэг байхгүйн дээр Засгийн газар нь парламентад тайлагнах үүрэг хүлээдэггүй байна.

Нидерланд

Нидерланд улсад парламентын аль ч хороо тусгайлан хууль, тогтоомжоо Европын хүний эрхийн конвенцод нийцүүлэх, Европын хүний эрхийн шүүхийн шийдвэрийн хэрэгжилтэд хяналт тавих чиг үүрэг хүлээгээгүй. Хүний эрхийн асуудлыг хариуцсан тусгайлсан нэгж байхгүй хэдий ч парламентын аль ч танхим (Төлөөлөгчдийн танхим болон Сенат) нь Европын хүний эрхийн конвенцтой нийцүүлж хууль, тогтоомжоо батлах тал дээр анхаардаг Хууль эрх зүйн хороодтой байна.

Засгийн газраас өргөн баригдаж буй төслүүдэд Европын хүний эрхийн конвенц болон олон улсын хүний эрхийн стандартад нийцэж буй эсэхийг тайлбарласан тайлбар дагалддаг байна.

Хуулийн төсөл бүр нь хүний эрхийн аливаа дүрэм, журамтай нийцэж байгаа эсэхийг хянах Төрийн зөвлөлийн шалгуурыг давах ёстой байна. Үүний дараагаар асуудлыг хамаарч буй байнгын хороогоор дахин хянуулах ёстой.

Парламентын гишүүд нь Төрийн зөвлөл болон хүний эрхийн талаар сургалт явуулдаг Хууль зүйн яамны төрийн албан хаагчдаас зөвлөгөө авах боломжтой байна. Засгийн газар нь жил бүр парламентад шүүхийн шийдвэрийн гүйцэтгэлийг танилцуулдаг байна.

Орос

Төрийн Дум нь 30 хороотой бөгөөд эдгээрийн аль нь ч тусгайлан хүний эрхийн асуудлыг хариуцдаггүй. Европын хүний эрхийн шүүхийн шийдвэртэй холбоотой болон Европын хүний эрхийн конвенцтой нийцэх эсэх зэрэг асуудал нь ерөнхийдөө иргэн, гэмт хэрэг, арбитр, хууль тогтоомжийн хороо, Үндсэн хууль, Төрийн байгуулалтын хороо болон Гадаад хэргийн асуудал хариуцсан хороо зэрэг гурван хороонд харьяалагддаг. Парламентад шүүхийн шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавих механизм байхгүй байна. 2011 оноос Ерөнхийлөгчийн зарлигаар Хууль зүйн яамнаас Европын хүний эрхийн шүүхийн шийдвэрийг хэрэгжүүлэх үүднээс парламентаар хэлэлцэн батлах болон хүчингүй болгох хуулиудын жагсаалтыг багтаасан жил бүрийн тайланг Ерөнхийлөгчид танилцуулдаг болсон байна.

1.2.4.Холимог загвар бүхий улс орнууд:

Холимог загвар (hybrid model) буюу Хүний эрхийн асуудлаар нэг болон хэд хэдэн хороо, дэд хороотой байх загвар. Жишээ нь: Армени, Кипр, Гүрж, Итали, Литва зэрэг улс байна.

Армен

Армен улсын Үндэсний Ассамблейн Хүний эрх болон олон нийттэй харилцах хороо, Төрийн болон хууль зүйн асуудал хариуцсан хороо нь тус тус хүний эрхийн асуудлыг хариуцдаг байна. Гэвч Европын хүний эрхийн шүүхийн шийдвэрийн

гүйцэтгэлд хяналт тавих механизм байхгүй байна. Түүнчлэн Засгийн газраас парламентад тогтмол тайлан тавих зохицуулалт байхгүй байна.

Гүрж

Гүрж улсын парламентын Хүний эрхийн хороо нь улс орны хэмжээн дэх хүний эрхийн нөхцөл байдлыг хянах, үнэлэх, Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаа нь үндэсний бөгөөд олон улсын хууль, дүрэм, журмыг баримталж, тэдгээрийг хэрэгжүүлж байгаа эсэхэд мөн хяналт тавих зэрэг өргөн хүрээний эрх мэдэлтэй ажилладаг байна. Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн хороо нь эрүүгийн эрх зүйтэй холбоотой хуулийн төсөл боловсруулах зэрэг тохиолдолд Хүний эрхийн хороотой хамтарч ажилладаг байна. Тус хороо нь Европын холбооны шүүхийн шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавих үүрэг хүлээгээгүй болно. Засгийн газар нь мөн парламентад хүний эрхийн асуудлаар тогтмол тайлан тавьдаггүй байна.

Итали

Итали улсын парламентын Депутатуудын танхим болон Сенат аль аль нь Үндсэн хуулийн асуудал хариуцсан хороодтой. Мөн Сенат нь Хүний эрхийг хамгаалах онцгой эрх бүхий комисстой байна. Эдгээр гурван хороо нь Европын хүний эрхийн шүүхийн шийдвэрийг хянан үзэж, өөрийн улсын хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах шаардлага бий эсэх талаар хэлэлцэн шийдвэрлэдэг байна. Түүнчлэн Ерөнхий сайдын ажлын албанаас эдгээр хороодод жил бүр шүүхийн шийдвэрийн тайланг хүргүүлдэг байна.

ХОЁР. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ПАРЛАМЕНТЫН ХҮНИЙ ЭРХИЙН ХОРООДЫН БҮТЭЦ, ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТАЛААРХ ЗОХИЦУУЛАЛТ

2.1.АВСТРАЛИ УЛС²⁶⁶

Холбооны түвшинд Австралийн Засгийн газар хүний эрхийг хүндэтгэх, хамгаалах, биелүүлэхийн тулд олон улсын эрх зүйн дагуу үүрэг хүлээдэг. Энэ нь хүмүүс хүний эрхээ эдлэх боломжийг хангахын тулд Засгийн газар тодорхой үйл ажиллагаа явуулах үүрэгтэй бөгөөд 1980 оноос НҮБ-ын Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын хүрээнд дараах хүний эрхийн 7 гэрээ, конвенцод нэгдэн оржээ. Үүнд:

- Иргэний болон улс төрийн эрхийн олон улсын пакт (International Covenant on Civil and Political Rights) (ICCPR);
- Эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхийн олон улсын пакт (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) (ICESCR);
- Арьс өнгөөр ялгаварлах үзлийн бүх хэлбэрийг арилгах тухай олон улсын конвенц (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) (ICERD);
- Эмэгтэйчүүдийг ялгаварлах үзлийг арилгах конвенц (Convention on the Elimination of Discrimination against Women) (CEDAW);
- Эрүүдэн тамлах болон бусад хэрцгий, хүмүүн бус буюу гутаан доромжилсон шүүлт, шийтгэлийн эсрэг конвенц (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) (CAT);

²⁶⁶ Australia's human rights framework

<https://www.humanrightscommission.vic.gov.au/human-rights/the-charter/australian-human-rights-framework>

- Хүүхдийн эрхийн конвенц (Convention on the Rights of the Child) (CRC);
- Тахир дутуу хүний эрхийн тухай конвенц (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) (CRPD).

Улмаар 1986 онд Холбооны парламентын шийдвэрээр **Хүний эрхийн комиссыг** байгуулснаас гадна хүний эрхийг аливаа төрлийн ялгаварлан гадуурхалтаас хамгаалах, хүний эрхийн зөрчлөөс байгууллага, хувь хүмүүсийг хамгаалахын тулд олон тооны хуулийг баталсан байна. Үүнд:

- ✓ Австралийн Хүний эрхийн комиссын тухай хууль 1986 (Australian Human Rights Commission Act 1986)
- ✓ Насаар ялгаварлан гадуурхалтын тухай хууль 2004 (Age Discrimination Act 2004)
- ✓ Тахир дутуугийн ялгаварлан гадуурхалтын тухай хууль 1992 (Disability Discrimination Act 1992)
- ✓ Арьс өнгөөр ялгаварлан гадуурхах тухай хууль 1975 (Racial Discrimination Act 1975)
- ✓ Жендерийн ялгаварлан гадуурхалтын тухай хууль 1984 (Sex Discrimination Act 1984)

Мөн 2012 онд хууль тогтоох үйл явцад хүний эрхийг хамгаалах, хүндэтгэх, хүний эрхийн талаарх ойлголтыг сайжруулах зорилгоор Парламентын бүтцэд **Хүний эрхийн хамтарсан байнгын хороог** ажиллуулах болсон байна.

Энэхүү судалгаанд Парламентын хүний эрхийн хорооны үйл ажиллагаа, бүтэц, чиг үүрэг зэргийг нарийвчлан авч үзлээ.

1. Хүний эрхийн комиссын тухай²⁶⁷:

Австралийн Хүний эрхийн комисс нь 1986 онд байгуулагдсан бөгөөд дээрх хуулиудын дагуу үүрэг хүлээдэг бие даасан хууль ёсны байгууллага юм. Хүний эрхийн комиссын тухай хуульд²⁶⁸ зааснаар тус комисс нь Хууль зүйн сайдаар дамжуулан Холбооны парламентад үйл ажиллагаагаа тайлагнах ба хууль тогтоомжид заасан ялгаварлан гадуурхах, хүний эрхийн зөрчилтэй холбогдсон аливаа гомдол, саналыг шийдвэрлэх үндсэн чиг үүрэгтэй. Тухайлбал,

- Холбооны ялгаварлан гадуурхалтын тухай хууль тогтоомжийн хүрээнд хууль бус ялгаварлан гадуурхалттай холбоотой гомдлуудыг шийдвэрлэх;
- хүний эрх, хөдөлмөр эрхлэх тэгш боломжоор хангагдсан эсэхийг асууж тодруулах;
- Австралид хүний эрх, эрх чөлөөг хүлээн зөвшөөрөх, хүлээн зөвшөөрөх явдлыг хөхиүлэн дэмжих;
- хүний эрхийн болон холбооны ялгаварлан гадуурхалтын хуулиудын зорилгыг хэрэгжүүлэх хүрээнд судалгаа шинжилгээний болон боловсролын хөтөлбөр, бусад хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх;

²⁶⁷ Commission Guidelines <https://www.humanrights.gov.au/guidelines-distinct-role-president-and-commissioners-australian-human-rights-commission-relation>

²⁶⁸ Australian Human Rights Commission Act 1986 No. 125 <https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00143>

- хүний эрхийн зөрчил, хууль бус ялгаварлалтаас зайлсхийх зорилгоор удирдамж бэлтгэх, нийтлэх;
- хүний эрхийн буюу хууль бус ялгаварлан гадуурхалтын асуудлаар шүүх хуралдаанд оролцох;
- хууль тогтоомжийг хянан шалгах (хэрэв сайд хүсэлт гаргасан бол хууль тогтоомжийг эрэмбэлэн) ба шалгалтын тайланг сайд нарт мэдээллэх;
- Парламентаас хууль тогтоомжийн шалгалтын тайланг, эсхүл Хамтын нөхөрлөлийн зүгээс хүний эрхийг хангах, хууль бус ялгаварлан гадуурхахтай холбоотой асуудлаар сайд нарт тайлагнах.

Комисс нь эдгээр үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэхийн тулд хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлтэй хамтран ажиллах, ерөнхий прокурор, сайд нар болон бусад парламентын гишүүдтэй холбоо тогтоох, хүний эрхийн боловсролыг дээшлүүлэх, тэднийг хүний эрх ашгийг хамгаалах, хөхиүлэн дэмжих хүчин чармайлт гаргахад нь дэмжлэг үзүүлэхэд байгууллага, удирдагчид, бизнесийн салбартай хамтран ажиллах, тайлан хэлэлцүүлэг зохион байгуулах зэргээр өргөн арга хэлбэрийг ашигладаг байна.

2. Парламентын хүний эрхийн хамтарсан хороо²⁶⁹

Парламентын бүтцэд хүний эрхийн хороог *Хүний эрхийн (парламентын хяналт) хууль 2011 (Human Rights (Parliamentary Scrutiny) Act 2011)*²⁷⁰-д үндэслэн 2012 оны 3 дугаар сард үүсгэн байгуулжээ. Хорооны зорилго нь Австрали дахь хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэх ба ойлгох ойлголтыг улам бүр гүнзгийрүүлэн батжуулах, хууль тогтоомж ба бодлогын хөгжил дэх хүний эрхийн асуудлуудыг зохистойгоор хүлээн зөвшөөрөх явдлыг баталгаажуулахад оршино. Парламентын хүний эрхийн хамтарсан хорооны үйл ажиллагаа, бүтэц, чиг үүрэг зэргийг дээрх хуулиар²⁷¹ зохицуулсан байна.

Хорооны чиг үүрэг:

Хүний эрхийн (парламентын хяналт) хуулийн 2 дугаар бүлгийн 4-р зүйлд зааснаар Парламент бүрийн анхдугаар чуулган эхэлсний дараа аль болох богино хугацаанд Парламентын гишүүдийн хамтарсан хороог байгуулж, Парламентын хүний эрхийн хамтарсан хороо гэж нэрлэн үйл ажиллагааг нь Парламентын үйл ажиллагаанд нийцүүлэн журамлана.

Хороо нь хуулиар тогтоосон дараах үйл ажиллагааг эрхэлнэ:

- Парламентын хоёр танхимын аль алинаар хэлэлцэгдэх хуулийн төсөл ба хууль тогтоох арга хэлбэрийг хүний эрхтэй нийцэж буй эсэхийг урьдчилан хянан үзэж, парламентын хоёр танхимд энэ тухай асуудлаар тайлагнах;
- Бүх хуулийг хүний эрхтэй нийцэж буй эсэхийг нягтлан үзэж, энэ тухай асуудлаар хоёр танхимд мэдээлэл хийж, тайлагнах;
- Хууль зүйн сайдаас чиглэл өгсөн хүний эрхтэй хамаарах аливаа асуудлыг нягтлан үзэж, тухайн асуудлаар хоёр танхимд илтгэн тайлагнах зэрэг болно.

Хороо нь хууль тогтоомжийг хүний эрхийн олон улсын дээрх 7 гэрээгээр баталгаажуулсан стандартуудтай харшилсан эсэхийг шинжилнэ. “Иргэний болон улс

²⁶⁹ Parliamentary Joint Committee on Human Rights https://www.aph.gov.au/joint_humanrights/

²⁷⁰ Human Rights (Parliamentary Scrutiny) Act 2011 No. 186 <https://www.legislation.gov.au/Details/C2011A00186>

²⁷¹ Мөн тэнд

төрийн эрхийн олон улсын пакт” ба “Эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхийн олон улсын пакт” нь иргэний, улс төрийн, эдийн засгийн, нийгмийн, соёлын бүх үндсэн түлхүүр эрхүүдийг хамарна. Бусад 5 гэрээ нь эдгээр эрхүүдийг илүү дэлгэрэнгүйгээр тайлбарласан шинжтэй юм. Энэ ойлголт нь Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Холбооны Засгийн газраас гүйцэтгэх газар, агентлагуудад хэрэгжүүлдэг арга замтай нийцэж байдаг байна.

Хорооны бүтэц, бүрэлдэхүүн:

Хуулийн 5-р зүйлд зааснаар хороо нь 10 гишүүнтэй байна. Үүнээс:

а) Сенатаас томилогдсон сенатын 5 гишүүн:

- ✓ Төлөөлөгчдийн танхимаас Засгийн газрыг бүрдүүлэгч намын 3 гишүүн;
- ✓ Төлөөлөгчийн танхимаас сөрөг намын, эсхүл бие даагч 2 гишүүн.

б) Тухайн танхимаар томилогдсон Төлөөлөгчдийн танхимын 5 гишүүн:

- ✓ Засгийн газар бүрдүүлэгч намын 2 сенатор;
- ✓ Сөрөг хүчний 2 сенатор;
- ✓ Цөөнхийн намын, эсхүл бие даагч 1 сенатор.

Дараах Парламентын гишүүд хорооны гишүүнээр томилогдох эрхгүй:

- Сайд;
- Сенатын ерөнхийлөгч;
- Төлөөлөгчдийн танхимын дарга;
- Сенатын дэд ерөнхийлөгч ба хороодын дарга нар;
- Төлөөлөгчдийн танхимын дэд дарга.

Мөн хуульд зааснаар хорооны гишүүн нь дээрх албан тушаалуудыг хашиж байгаа болон Парламентын гишүүнээс больсон тохиолдолд, эсхүл өөрийн хүсэлтээр гишүүний албан үүргийг зогсооно. Тухайн гишүүний орон гарсан танхимаас гишүүдийг нөхөн томилж болдог байна.

Хороо нь Төлөөлөгчийн, эсхүл Сенаторын танхимаас хэн нэгэн засгийн газрын гишүүнийг хорооны даргаар сонгох ба дэд даргад хорооны хэн нэгэн Засгийн газрын гишүүн бус гишүүнийг сонгодог.

Харин хорооны эрх мэдэл, хэрэг хянан шийдвэрлэхтэй холбоотой бүх асуудлыг Парламентын хоёр танхимын тогтоолоор шийдвэрлэнэ.

Хорооны үйл ажиллагаа:

Австрали нь НҮБ-ын хүний эрхийн тухай 7 гол гэрээг хүлээн зөвшөөрч нэгдэн орсон байдаг. Олон улсын хүний эрхийн тухай хуулийн²⁷² ерөнхий зарчим бол хүний эрхийн гэрээгээр хамгаалагдсан эрхүүдийг өргөн тайлбарлаж, хүний эрхийг хязгаарласан бүхнийг нягт нарийн хянах явдал юм.

Тэгэхээр хорооны тайлан илтгэлийн гол цөм нь аливаа хүний эрхийг хязгаарласан зүйл байгаа эсэхийг, тэр нь хууль ёсны эсэхийг тодорхойлох байдаг.

²⁷² The International Bill of Human Rights
<https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet2Rev.1en.pdf>

Олон улсын хүний эрхийн тухай хуулиар ихэнх эрх, эрх чөлөөнд учир үндэслэл бүхий хязгаарлалт тавихыг зөвшөөрдөг. Гэхдээ ямар ч нөхцөлд хязгаарлаж үл болох цөөн хэдэн үнэмлэхүй эрх бий.²⁷³ Түүнээс бусад бүх эрхийг тодорхой стандарт шаардлагад нийцүүлэн хязгаарлаж болно гэж үздэг.

Ерөнхийдөө хүний эрхийг хязгаарлаж буй ямарваа арга хэмжээ нь дараах шалгуурыг хангаж байх ёстой байдаг байна:

- Хуулиар тогтоосончлон;
- Хууль ёсны зорилгоор мөрдөн шалгахад;
- Тодорхойлсон зорилго, үндэслэлтэйгээр холбогдож байх;
- Тэрхүү зорилгод хүрэх арга замын нэг хэсэг болж байх.

Хүний эрхийг хязгаарласан аливаа хуулийн төсөл, эсхүл арга хэрэгслээс хороо нь дээрх хязгаарлах шалгууруудыг хангасан эсэх талаар дэлгэрэнгүй бөгөөд баримттай үнэлэн дүгнэсэн мэдэгдэл шаардана. Энэхүү мэдэгдэл нь хорооны нягтлан шинжлэх ажлын эхлэлийн цэг болох ба хүний эрхтэй холбогдох үнэлгээний хүрээ болдог.

Хуулийн 3 дугаар бүлэгт зааснаар хороо нь парламентын хэлэлцүүлэгт өргөн баригдсан бүх төсөл, хууль тогтоомжийн арга хэрэгслүүдийг хүний эрхтэй нийцэж буй эсэхийг нягтлан үзэж тайлагнана.

Хороо нь Сенатын хяналтын хороодын баримталдаг конвенцын дагуу нам бус, хууль тогтоомжийн хяналтдаа мэргэжлийн үүднээс хандах ёстой.

Хороо нь ерөнхийдөө Төлөөлөгчдийн танхим болон Сенатын аль аль нь байлцах үед хуралдах ба эдгээр хуралдааны талаар тогтмол тайлагнана. Хорооны тайлан илтгэлийг хуралдаан бүрийн дараа хэлэлцэх бөгөөд хуулийн төсөл ба хууль тогтоох арга хэрэгслийн тухайд өргөн баригдахаас нь өмнө нягтлан үзнэ.

Аливаа хуулийн төслийг хэлэлцэгдэхээс нь өмнө судлан шинжилж, дүгнэлтээ гарган улмаар судалгаа, шинжилгээ хийж, үр дүнг парламентад илтгэнэ. Ингэснээр тэрхүү шинжилгээ, дүгнэлт нь парламентын хууль тогтоох шийдвэрт мэдээлэл болно.

Гэхдээ хорооны энэ ажлын чадамж нь тухайн үеийн Засгийн газрын хууль тогтоох хөтөлбөр, хорооны хүсэлтэд хариу ирүүлэх сайд нарын хариу цагтаа ирэх зэргээс хамаардаг байна.

Хороо нь Хууль тогтоох тухай хууль 2003 (*Legislation Act 2003*)²⁷⁴–д заасан хориглох үйл явцаас ангид хууль тогтоох арга хэрэгслүүдийн хүрээнд парламентаар хэлэлцэх бүх хууль тогтоох арга хэрэгслүүдийг шалган нягтална.²⁷⁵ Ингэхдээ хуульд заасан хугацаанд (хурлын 15 өдөрт) багтаан хууль тогтоох арга хэрэгслүүдийн шинжилгээгээ дуусгаж илтгэнэ. Гэвч нягтлан үзэж буй асуудал заагдсан хугацаанд багтаж шийдэгдэхээргүй бол хорооноос тухайн арга хэрэгслийг хориглох санал мэдэгдлийг өгч болно.

²⁷³ Absolute rights are: the right not to be subjected to torture, cruel, inhuman or degrading treatment; the right not to be subjected to slavery; the right not to be imprisoned for inability to fulfil a contract; the right not to be subject to retrospective criminal laws; the right to recognition as a person before the law; and the right to non-refoulement.

²⁷⁴ Legislation Act 2003 <https://www.legislation.gov.au/Details/C2017C00300>

²⁷⁵ Prior to March 2016, the LA was called the *Legislative Instruments Act 2003*. LA (section 9) or (section 42). <https://www.legislation.gov.au/Details/C2015C00271>

Хорооны үндсэн үйл ажиллагаа бол хууль тогтоомжийн санал оруулагчидтай (ихэвчлэн сайд нар) хэлэлцүүлэг мэтгэлцээн явуулах арга замаар хууль тогтоомжийг хянан шалгах явдал юм. Тиймээс хууль тогтоох явцад хүний эрхийн талаар холбогдох мэдэгдэлд хууль ёсоор зөв нийцүүлээгүй асуудал гарвал хороо нь өөрийн байр суурийг илэрхийлсэн урьдчилсан тайлан илтгэлийг хэвлэн нийтлүүлж, санал оруулагчдаас тодруулга мэдээллийг хүснэ. Санал оруулсан талын аливаа хариултыг тэр даруйд нь нягтлан үзэж, улмаар тухайн асуудлын талаарх хорооны дүгнэлт тайлангийн хамтаар хэвлэн нийтэлнэ. Тэрчлэн хороо нь холбогдох хууль тогтоомжуудаас хүний эрхтэй нийцүүлсэн үндэслэл заалтуудыг олж, Австралийн хүний эрхийн талаар хүлээсэн үүрэгтэй нийцүүлсэн тодорхой санал зөвлөмжийг гаргаж болно.

Зарим тохиолдолд, хуулийн санал оруулагчид хожим нь хорооны байр суурьд нийцүүлэн арга хэмжээ авч болно (жишээлбэл, хууль тогтоомжид нэмэлт өөрчлөлт оруулах, эсхүл эргэн нягталж үзэх зэрэг).

Хороо нь хууль тогтоомжийн хяналт, шинжилгээний ажилтай холбоотойгоор олон нийтийн саналыг төдийлөн авдаггүй. Гэхдээ энэ хуулийн дагуу хорооны үйл ажиллагаатай холбогдох асуудлыг дэвшүүлэх хүсэл сонирхол бүхий парламентын гишүүд, бүлэг, оролцогчдын саналд нээлттэй ханддаг. Хороо нь тэдгээр саналыг тухайлсан хууль тогтоомжийн зүйлийг хянан шалгахад холбогдож байвал анхааран үзнэ.

2.2.ИХ БРИТАНИ УМАРД ИРЛАНДЫН НЭГДСЭН ВАНТ УЛС²⁷⁶

ИБУИНВУ-ын Парламентын хүний эрхийн хамтарсан хороо/The Joint Committee on Human Rights/ нь парламентын дээд, доод танхимаас томилогдсон 12 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй бөгөөд хувь хүнд хамаарах маргаанаас бусад тус улсын дотоод дахь хүний эрхтэй холбогдох асуудлуудыг шалган судлах үндсэн чиг үүрэг бүхий хороо юм.

Парламентын хүний эрхийн хамтарсан хороо нь Засгийн газраас гарч буй аливаа шийдвэр хүний үндсэн эрх, эрх чөлөөтэй нийцэж байгаа эсэх, ИБУИНВУ-ын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенцоор хамгаалагдсан хүний эрх, дотоодын болон 1998 оны хүний эрхийн тухай хууль болон Хүний эрхийн тухай Европын конвенц дахь хүний эрх, эрх чөлөөний заалтуудтай нийцэж буй эсэхийг хянан шалгана.

Мөн Засгийн газрын шийдвэр нь дээрх хууль тогтоомжид заасан хүний эрхийг хэрхэн хангаж байгаа буюу одоогийн нөхцөл байдлаас сайжруулж буй эсэх талаар хянан үздэг. Түүнчлэн тус улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ конвенцоор хүлээсэн үүргээ хэрхэн биелүүлж байгаа болон хүний эрхтэй холбогдох асуудлаар гаргасан шүүхийн шийдвэрт Засгийн газраас хариу өгөх, биелүүлж байгаа эсэх асуудлаар шалгалт явуулдаг. Өөрийн эрхлэх асуудлын хүрээн дэх дурын асуудлаар шалгалт явуулах, холбогдох баримт материалыг цуглуулах зэрэг үйл ажиллагаа явуулдаг байна.

²⁷⁶ Role-Joint committee on human rights, <https://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/joint-select/human-rights-committee/role/>

Хороо нь дараах зарчмын дагуу ажилладаг байна.

- Хороо шаардлагатай буюу парламентаас даалгасан асуудлыг гүйцэтгэх талаар шийдвэр гаргаж, энэ талаараа олон нийтэд мэдээлнэ;
- Холбогдох баримт бичиг, мэдээ сэлтийг олж цуглуулах;
- Шаардлагатай баримт бичгийг цуглуулах үүднээс холбогдох иргэд, албан тушаалтанг дуудан уулзах, тайлбар авах;
- Холбогдох газруудад нэвтрэх;
- Шаардлагатай асуудлаар парламентаас зөвшөөрөл авах;
- Холбогдох ажлын хэсэг, дэд хороог байгуулах;
- Холбогдох хууль тогтоомж хүний эрхэд нийцэх, нийцэж буй эсэх талаар дүгнэлт гаргах, холбогдох хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах талаар санал оруулах;
- Судалгаа хийх, туршлага судлах;
- Парламентын тэргүүний холбогдох тайланг хэлэлцэх, засвар өөрчлөлт оруулах;
- Засгийн газарт хандсан тохиолдолд Засгийн газраас 60 хоногийн хугацаанд хариу өгөх;
- Тайлан гаргах, Хорооны тайланг парламентын нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэх.

Мөн 1998 оны Хүний эрхийн тухай хуульд заасан аливаа засан сайжруулах шийдвэртэй холбогдох асуудлаар парламентад тайлагнах үүрэгтэй.

2002 онд батлагдсан хороодын дүрмээр²⁷⁷ хороодод томилогдох хүсэлтэй гишүүд нь тус саналаа бичгээр гаргаж өгнө. Парламентаас өөрөөр заагаагүй бол Хорооны даргыг парламентын 2 бүрэн эрхийн хугацаанд хорооны даргаар ажиллаж байсан, эсхүл 8-аас доошгүй жилийн хугацаанд гишүүнээр ажиллаж байсан этгээдийг хорооны гишүүд өөрсдөө сонгох эрхтэй байхаар заасан байна.

Дүрэмд зааснаар Хүний эрхийн хороо (ХЭХ) нь дээр дурдсан асуудлаас гадна парламентаас шаардлагатай гэж үзэж шилжүүлсэн аливаа асуудлыг авч хэлэлцэнэ. Хороо нь асуудлыг авч хэлэлцээд шаардлагатай, шаардлагагүй болон хэрхэн өөрчилбөл зохих гэсэн агуулгаар парламентад зөвлөмж гаргаж хүргүүлэх үүрэгтэй.

Хороо асуудлыг авч хэлэлцсэнтэй холбогдолтой ямар ч асуудлаар парламентад тайлан гаргаж өгч болно. Хорооны хурлын ирц 3-аас доошгүй гишүүн оролцсоноор хүчинтэйд тооцогддог байна.

Парламентаас өөрөөр тогтоогоогүй бол хорооны гишүүдийн бүрэн эрх парламентын бүрэн эрхийн хугацаатай адил байна. Хороо үйл ажиллагаагаа явуулахдаа холбогдох албан тушаалтан, албан бичиг явуулах, хурал уулзалтад байлцах, шууд олдох боломжгүй мэдээ мэдээлэл, баримт цуглуулах асуудлаар холбогдох мэргэжилтэн томилон гүйцэтгүүлэх эрхтэй байна.

2002 онд батлагдсан журмын²⁷⁸ /Standing Orders/ 152Б-д Хүний эрхийн хамтарсан хорооны талаарх зохицуулалтыг дараах байдлаар тусгасан байна.

²⁷⁷ Standing Orders №152B

²⁷⁸ Standing Orders of the House of Commons, <https://publications.parliament.uk/pa/cm200102/cmstords/27519.htm#152B>

1. 6 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй хороо нь Лордын танхимаас томилогдсон хороотой хамтран Хүний эрхийн хамтарсан хороо нэртэйгээр ажиллана.
2. Хороо дараах асуудлыг авч хэлэлцэнэ.
  - А. ИБУИНВУ-ын доторх хүний эрхтэй холбогдох асуудлууд;
/хувь хүнтэй холбоотой хэрэг маргаанаас бусад/
  - В. Хүний эрхийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйл болон 2-р хавсралтад заасны дагуу хэрэгжих Хүний эрхийн тухай Европын конвенцод ИБУИНВУ-ын дотоодын эрх зүйг нийцүүлэх, засан сайжруулах хууль тогтоомжийн төслийг боловсруулах;
  - С. Дээрх заалттай холбоотойгоор энэ журмын 151 дүгээр зүйлд зааснаар Парламентаас шилжүүлэн өгсөн асуудлууд.
3. Хороо дараах асуудлаар Парламентад тайлагнана.
  - А. Хүний эрхийн тухай хуулийн 2 дугаар хавсралтын 3-т заасантай холбоотойгоор Парламентад хэлэлцэгдэх төслийн талаарх зөвлөмж;
  - В. Дээр дурдсан төслийг Парламентаас батлах шаардлагатай эсэх талаарх дүгнэлт.Хороо нь дээр дурдсан асуудлыг хянан хэлэлцэх явцад үүссэн аливаа нөхцөл байдлын талаар Парламентад тайлан гаргаж болно.
4. Хороо нь Хүний эрхийн тухай хуулийн 2 дугаар хавсралтын 4-т заасантай холбоотойгоор дараах хэлбэр, агуулгаар Парламентад зөвлөмж гаргаж өгнө.
  - А.Тухайн төсөл Парламентад танилцуулагдсан хэлбэрээр батлагдах шаардлагатай эсэх;
  - Б. Холбогдох өөрчлөлт шаардлагатай эсэх;
  - В. Батлах шаардлагагүй.
5. Хорооны хурлын ирц 3 гишүүн оролцсоноор хүчин төгөлдөр байх ба шалгаж буй асуудалтай холбоотойгоор нотлох баримт цуглуулах зорилгоор хийгдэж хуралдаанд 2 гишүүн оролцсоноор хүчинтэй байна.
6. Парламентаас өөрөөр зохицуулаагүй бол хорооны хурлын гишүүний бүрэн эрх тухайн Парламентын бүрэн эрхийн хугацаанд хадгалагдана.
7. Хороо дор дурдсан бүрэн эрхтэй байна:
  - А. Холбогдох албан бичиг, албан тушаалтныг илгээх, томилж явуулах, хуралд байлцах, илтгэл тайлан явуулах;
  - В. Хорооны чиг үүрэгтэй холбогдох асуудлаар шууд унших замаар олж авах боломжгүй аливаа мэдээлэл цуглуулах, олж авах зорилгоор холбогдох мэргэжилтэн зөвлөх томилон ажиллуулах.

2.3.БҮГД НАЙРАМДАХ ХОРВАТ УЛС

Бүгд Найрамдах Хорват Улс /БНХУ/-д хүний эрхтэй холбогдон гарах харилцааг Үндсэн хууль /Constitution of Republic of Croatia/²⁷⁹, Омбудсманы тухай хууль /Ombudsman act/²⁸⁰, Эрүүдэн шүүх, хэрцгий, хүнлэг бусаар хүнтэй харьцах, шийтгэхийн

²⁷⁹ https://www.constituteproject.org/constitution/Croatia_2013?lang=en

²⁸⁰ http://rai-see.org/wp-content/uploads/2015/08/ombudsman_act-en.pdf

эсрэг үндэсний урьдчилан сэргийлэх механизмын тухай хууль /Act on the National Preventive Mechanism against Torture and other Cruel, Inhumane or Degrading Treatment or Punishment/²⁸¹ Хүнийг ялгаварлан гадуурхахын эсрэг хууль /Anti-discrimination act/²⁸², Үндэсний цөөнхийн эрхийн тухай хууль /The Constitutional National Minority Rights Act/²⁸³ болон холбогдох бусад хууль тогтоомж, олон улсын гэрээ, хэлэлцээрүүдээр тус тус зохицуулж байна.

Хорват улсын Үндсэн хуулийн III бүлгийн 14-69 дүгээр зүйлд хүний эрхийг хуульчилсан байна.

Хорват улсын парламент (Sabor) нь хүний эрхийн асуудлаар бие даасан хороотойгоос гадна асуудал тус бүрээр дэд хороотой байна. Мөн хүний эрхийн тодорхой асуудлыг хариуцсан хороодтой байна. Тухайлбал:

- Хүний эрх болон Үндэсний цөөнхийн эрхийг хамгаалах хороо /Committee on Human and National Minority Rights/
  - Хүний эрхийн дэд хороо /Human rights sub-committee/;
  - Үндэсний цөөнхийн эрхийг хамгаалах дэд хороо /National Minority Rights sub-committee/.
- Хүйсийн тэгш байдлын хороо /Gender Equality Committee/;
- Иргэний эрх чөлөө, шударга ёс, дотоод хэргийн хороо /Civil Liberties, Justice and Home Affairs Committee/;
- Үндсэн хууль, парламентын дэг, улс төрийн системийн хороо /Constitution, Standing orders and Political system committee/;
- Өргөдөл, гомдлын хороо /Petitions and Appeals Committee/;
- Ахмад дайчдын хороо /War Veterans Committee/;
- Шүүх эрх зүйн хороо /Legislation committee/;
- Үндэсний аюулгүй байдал, дотоод бодлогын хороо /Internal Policy and National Security committee/;
- Эрүүл мэнд, нийгмийн бодлогын хороо /Health and Social policy committee/;
- Гэр бүл, залуучууд, спортын хороо /Family, Youth and Sport committee/.

Эдгээрээс Хүний эрх болон Үндэсний цөөнхийн эрхийг хамгаалах хорооны талаар энд дэлгэрүүлэн авч үзлээ. Тус хороо нь дарга, дэд дарга, үндсэн 13 гишүүн, томилогдсон 4 гишүүдээс бүрдэнэ.²⁸⁴

Хорооны 7 гишүүнийг үндэсний цөөнхийн төлөөллөөс сонгоно. Үлдсэн гишүүдийг улс төрийн намын төлөөллүүд болон бие даасан гишүүдээс бүрдүүлдэг байна.²⁸⁵

Тус хороо нь Хорват улсын парламентын төлөвлөсөн үйл ажиллагааны дагуу хүний эрхийн асуудлаарх бодлого боловсруулах, бодлогын хэрэгжилтэд хяналт тавих зэрэг чиг үүрэгтэйгээр дараах хүрээнд үйл ажиллагаагаа явуулна:

- Хүний эрхийг хамгаалах олон улсын гэрээ, хэлэлцээрийн хэрэгжилтийг хянах;
- БНХУ-ын Үндсэн хуульд заасан хүний үндсэн эрх, эрх чөлөөг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой санал, дүгнэлтэнд хяналт тавих;

²⁸¹ http://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=89264

²⁸² <http://www.prs.hr/index.php/english/anti-discrimination-act>

²⁸³ <http://www.sabor.hr/the-constitutional-act-on-the-rights-of-national-m>

²⁸⁴ <http://www.sabor.hr/committee-on-human-and-national-minority-right-9>

²⁸⁵ http://archive.ipu.org/parline-e/reports/instance/2_53.htm

- Хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах болон хэрэгжүүлэх;
- БНХУ-ын Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжид заасан үндэсний цөөнхийн эрхийг хамгаалах заалтыг хэрэгжүүлэх;
- Хорват улсын доторх болон Европын бусад улс орнуудад амьдарч буй үндэсний цөөнхөд хамааралтай олон улсын гэрээ хэлэлцээр, олон улсын соёл, боловсролын хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх;
- Үндэсний цөөнхөд шаардлагатай, тулгамдсан хэрэглээг нь санхүүжүүлэх зэрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

Хүний эрх болон Үндэсний цөөнхийн эрхийг хамгаалах хороо нь хүний эрх болон үндэсний цөөнхийн эрхийг хамгаалах асуудлаар дагнасан эрдэм шинжилгээний болон мэргэжлийн, төрийн болон төрийн бус, бусад орны парламентын тухайн асуудлыг хариуцсан байгууллагууд, гадаадын болон олон улсын байгууллагуудтай хамтран ажиллана. Үүн дотроо Засгийн газрын тухайн асуудлыг хариуцсан яамдтай нягт хамтарч ажилладаг байна.

Хүний эрх болон Үндэсний цөөнхийн эрхийг хамгаалах хороо нь дангаараа болон шаардлагатай тохиолдолд парламентын бусад хороодтой хамтарсан хуралдаануудыг зохион байгуулна. Ингэснээр асуудлыг илүү нухацтай авч үзэн, хэлэлцүүлэг үр дүнтэй болдог байна.

Хорооны үйл ажиллагаанд Засгийн газрын болон Хүний эрхийн байгууллага, Үндэсний цөөнхийн эрхийг хамгаалах байгууллагын төлөөллүүд, Омбудсман байнга оролцоно.

Хорват улсын парламентын дэгийн тухай хуулиар, парламентын хорооны үндсэн бус гишүүд буюу иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөллүүд парламентын бараг бүх хороодын ажлын албаны бүтцэд орж ажиллахаар заасан байдаг байна.

Хүний эрхийг хамгаалагч Иргэний нийгмийн байгууллагууд нь хууль тогтоомжийн төсөлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах саналаа олон нийтийн хэлэлцүүлэг болон тухайн асуудлыг хамаардаг парламентын байнгын хороодоор дамжуулан уламжилдаг байна.²⁸⁶

2008 оноос Хорват улсын Омбудсман нь Хүний эрхийн үндэсний хорооны үүргийг гүйцэтгэх болсон байна. БНХУ-д хуулиар олгосон хүний эрхийг хамгаалах эрх бүхий Омбудсперсоны (хүйсийн хувьд эрэгтэй, эмэгтэй аль нь ч байж болно) эрх, үүргийг Үндсэн хууль, Омбудсманы тухай хууль болон Хүнийг ялгаварлан гадуурхахын эсрэг хуулиар тус тус зохицуулсан байна.

БНХУ-ын Үндсэн хууль

93 дугаар зүйл:

Омбудсперсон нь БНХУ-ын Үндсэн хууль болон бусад хууль, тогтоомж, олон улсын хүний эрхийг хамгаалах хууль эрх зүйн баримт бичгүүдэд заасан хүний эрхийг хамгаалах, баталгаажуулах эрх бүхий БНХУ-ын Парламентаас сонгосон бүрэн эрхт төлөөлөгч мөн.

²⁸⁶ http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/122089/Answers_Croatian%20Parliament_LIBE_22-6-2017.pdf

Хүн бүр засгийн газар болон орон нутаг, бүс нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, төрийн захиргааны албан тушаалтнуудын гаргасан буруу шийдвэрийн улмаас Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжоор хамгаалагдсан эрхээ зөрчигдсөн гэж үзвэл Омбудсперсонд хандан гомдол гаргах эрхтэй.

Хорват улсын парламентаас омбудсперсоныг 8 жилийн хугацаагаар сонгоно. Омбудсперсон нь парламентаас хараат бус, бие даан үйл ажиллагаагаа явуулна. Омбудсперсонд нэр дэвшигч, түүнийг сонгох, чөлөөлөх, түүний бүрэн эрх, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа зэргийг хуулиар нарийвчлан зохицуулна. Хуулиар, омбудсперсонд Үндсэн хуулиар олгосон хүний үндсэн эрхийг хамгаалах үүрэг бүхий этгээдийн хувьд тодорхой эрх мэдлийг олгоно.

Омбудсперсон болон Хорват улсын парламентаас хүний үндсэн эрх, эрх чөлөөг хамгаалахаар сонгогдсон бусад төлөөлөгчид нь Хорват улсын парламентын гишүүний адил халдашгүй эрх эдэлнэ.

Омбудсманы тухай хууль нь 2012 онд шинэчлэгдэн батлагдсан байна. Тус хуулиар Хүний эрхийг хамгаалах байгууллага буюу Омбудсманы эрх, үүрэг, гүйцэтгэх үйл ажиллагаа, хамрах хүрээг нарийвчлан заасан байна.

Омбудсман нь хүний эрхийг хамгаалах, баталгаажуулах доорх 4 чиглэлийн хүрээнд үйл ажиллагаагаа явуулна:

- Хүний эрхийг хамгаалах омбудсман
- Хүйсийн тэгш эрхийг хангах омбудсман
- Хүүхдийн эрхийг хамгаалах омбудсман
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрхийг хамгаалах омбудсман.

2013 оноос жил бүр Омбудсман нь Хорватын парламентад үйл ажиллагааны тайлангаа (салбар тус бүрээр) тавих болсон бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд парламентын ажлын албанд орж ажиллан, хариуцсан асуудал нь парламентаар хэлэлцэгдэх үед парламентын хуралдаанд оролцдог байна. Хүний эрх ноцтойгоор зөрчигдсөн тохиолдолд ээлжит тайлангийн хугацааг хүлээлгүй уг асуудлыг хариуцсан байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцүүлж, цаашлаад парламентын чуулганы хуралдаанаар хэлэлцүүлэн, шийдвэрлүүлэх эрхтэй байна.

Омбудсманы тухай хууль

Хорват улсын парламентад тайлан тавих

16 дугаар зүйл:

1. Омбудсман нь жил бүр, тогтмол Хорватын парламентад ажлаа тайлагнах үүрэгтэй. Тус тайланд БНХУ дахь хүний эрх, эрх чөлөөний ерөнхий байдлын үнэлгээ, нийгмийн тодорхой бүлэг болон хувь хүний эрхийг зөрчсөн зөрчлийн талаарх үнэлгээ, Омбудсманы тавьсан шаардлага, санамж, анхааруулгын дагуу, энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлд заасан төрийн удирдах байгууллагуудын хийсэн ажил, үйлчилгээ хийгээд иргэдийн үндсэн хууль болон бусад хууль ёсны эрх зөрчигдөхөд хүргэж буй системийн алдаа, дутагдлыг арилгах Омбудсманы зөвлөмжийг багтаадаг байна.

3. Омбудсман нь өмнөх жилийн тайланг шинэ оны эхний улиралд багтаан парламентад танилцуулах ёстой байна.
4. Омбудсман нь жилийн болон тусгай (хэрэв шаардлагатай бол) тайланг өөрийн вэбсайт болон тохиромжтой бусад хэлбэрээр олон нийтэд мэдээлэн, танилцуулах үүрэгтэй.

Хорват улсын парламенттай хамтарч ажиллах

17 дугаар зүйл:

1. Омбудсман өөрийн эрх мэдлийн хүрээнд хүний эрх, эрх чөлөөний ерөнхий байдалд үнэлгээ хийсний дагуу, шаардлагатай тохиолдолд, хууль, дүрэм журмыг нэмж батлах, нэмэлт өөрчлөлт оруулах хэрэгцээ шаардлагын тухай Хорватын парламентад мэдэгдэнэ. Мөрдөгдөж буй хууль, тогтоомж нь БНХУ-ын Үндсэн хууль болон олон улсын стандартад нийцэж буй эсэхийг мөн мэдээлнэ.
2. Омбудсман нь өөрийн хариуцаж буй асуудлаар парламентын ажлын албанд орж ажиллах болон парламентын хуралдаанд оролцох эрхтэй.

Хорват улсын парламентад хүний эрхтэй холбоотой асуудал, хуулийн төсөл, Омбудсманы тайланг хэлэлцэх тусгайлсан процедур байхгүй бөгөөд бусад асуудлын адил Парламентын дэгийн тухай хуулийн дагуу хэлэлцдэг байна.²⁸⁷

2.4.ХОЛБООНЫ БҮГД НАЙРАМДАХ ГЕРМАН УЛС

Тус улсад Хүний эрхийн зөрчилтэй тэмцдэг байгууллагыг хүний эрхийн байгууллага гэнэ²⁸⁸. Хүний эрхийн тухай ерөнхий тайлбар хийх нь тэдний ажлын онцлог байдаг. Хүний эрхийн байгууллага нь улс төрийн хоригдлыг баривчлан хорих, цаазаар авах ял оноох, эсхүл үндэстний цөөнхийг мөрдөн байцаахад байгууллагын зүгээс мэдэгдэл хийх, эсэргүүцэл илэрхийлэх буюу хэвлэлийн мэдээ гаргах замаар улс төрийн үйл явцад нөлөөлөх буюу улс төрийн тэмцэл эхлүүлэх үйл ажиллагаа явуулдаг.

Хүний эрхийн байгууллага нь Иргэний эрхийн хөдөлгөөн (1950-60-аад онд АНУ-д бий болсон арьс өнгөөр ялгаварлан гадуурхахын эсрэг нийгмийн хөдөлгөөн)-ий нэгэн адил ихэвчлэн төрийн бус байгууллага байдаг.

Ерөнхийдөө хандив, орон тооны бус гишүүнчлэл болон нэр төртэй хүмүүсийн хэлсэн үгээр дэмжлэг тусалцаа авч үйл ажиллагаа явуулдаг байна.

“Германы Хүний эрхийн институт” (ГХЭИ)

“Deutsches Institut für Menschenrechte” (DIMR)²⁸⁹

Тус институт нь 2001.03.08-ны өдөр байгуулагдсан, Берлинд орших ТББ юм. ГХЭИ нь үндэсний хүний эрхийн институтийн статустай, НҮБ-ын “Парижийн зарчим”-д үндэслэн үйл ажиллагаа явуулдаг. Орон тооны 62 ажилтантай.

2015 оноос хойш шинээр батлагдсан “ГХЭИ-ийн эрх зүйн байдал, чиг үүргийн тухай” хууль мөрдөгдөж байна. Уг хууль болон үндсэн дүрмийн дагуу тус институт нь

²⁸⁷ http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/122089/Answers_Croatian%20Parliament_LIBE_22-6-2017.pdf

²⁸⁸ Хүний эрхийн байгууллага-Menschenrechtsorganisationen-германаар <https://de.wikipedia.org/wiki/Menschenrechtsorganisation>

²⁸⁹ Германы Хүний эрхийн институт-Deutsche Institut für Menschenrechte-германаар https://de.wikipedia.org/wiki/Deutsches_Institut_f%C3%BCr_Menschenrechte

улс төрийн хувьд хараат бус орших боловч, санхүүжилт нь даалгавар өгөгч болох парламент (Бундестаг) буюу улсын нэгдсэн төсвөөс хамааралтай юм.

Тус байгууллага нь мөн НҮБ-ын Тахир дутуу хүний эрхийн конвенц болон НҮБ-ын Хүүхдийн эрхийн конвенцыг тус тус удирдамжаар хангаж, хэрэгжилтэнд хяналт тавьж ажилладаг байна. Санхүүжилт нь эхний ээлжинд Бундестагаас гарах боловч, зарим төслүүд нь гуравдагч этгээдээс санхүүждэг байна.

Ажлын агуулга, үндсэн чиглэлийг Кураториум буюу Удирдах зөвлөл тогтоодог.

Ажлын даалгаврыг хууль болон үндсэн дүрмээр тодорхойлсон байдаг. Институт нь хүний эрхийн холбогдох асуудлыг салбар хоорондын түвшинд хэрэглээнд чиглүүлсэн байдлаар судалдаг бөгөөд ХБНГУ-ын хүний эрхийн байдлыг ажигладаг байна. Германы Бундестагт жил тутам тайлагнадаг бөгөөд дотоодын болон олон улсын шүүх, цаашилбал хүний эрхийн олон улсын дээд байгууллагуудад саналаа хэлдэг байна.

Иймээс НҮБ, Европын зөвлөл болон Европын холбооны Хүний эрхийн дээд байгууллагуудтай нягт хамтран ажилладаг. Тус институт нь түүнээс гадна Үндэсний Хүний эрхийн байгууллагуудын Дэлхийн холбоо (Global Alliance of National Human Rights Institutions) болон Үндэсний Хүний эрхийн байгууллагуудын Европын сүлжээ (European Network of National Human Rights Institutions)-ний гишүүн юм. Мөн олон нийт чөлөөтэй хандах эрх бүхий хүний эрхийн сэдвээр дагнасан тусгай номын сантай бөгөөд хүний эрхийг дэмжих олон нийтийн ажил эрхэлдэг байна.

Чиг үүрэгт нь хамаарах бас нэгэн асуудал бол дотоод болон гадаадын хүний эрхийн байдалд улс төрийн зөвлөмж өгөх болон энэ талаар олон нийтийг мэдээллээр хангах явдал юм.

“Парламентчид парламентчаа хамгаалж байна”

Гадаад улсад парламентын гишүүн болон хүний эрх хамгаалагчийг мөрдөн байцаахын эсрэг чиглэсэн ийм нэртэй нэгэн хөтөлбөрийг Германы Бундестаг хэрэгжүүлдэг байна²⁹⁰.

Энэхүү ажиллагааг Бундестагийн Хүний эрх болон хүмүүнлэгийн тусламжийн хорооны ажлын алба (нарийн бичгийн даргын газар) зохицуулдаг байна.

Түүнд дэмжлэг үзүүлдэг байгууллагууд гэвэл:

- Бүлгүүдийн хүний эрх, хүмүүнлэгийн тусламжийн ажлын хэсэг
- Олон улсын парламентын холбооны дэргэдэх Германы төлөөлөгч
- Европын зөвлөлийн Парламентын хурлын дэргэдэх Германы төлөөлөгч
- OSZE-ийн Парламентын хурлын дэргэдэх Германы төлөөлөгч
- Хүний эрхийн олон улсын байгууллагууд, тухайлбал amnesty international www.amnesty.de, Human Rights Watch www.hrw.org

Уг хорооны ажил үүргийг тоймлон дурдвал:

- Дотоод болон гадаадад улс төрийн шийдвэр гаргагчтай ярилцах, заналхийлэлд өртсөн болон хоригдсон хүний эрхийг хамгаалагчийн өмнөөс

²⁹⁰ “Парламентчид парламентчаа хамгаалж байна” брошюр-„Parlamentarier schützen Parlamentarier“ flyer https://www.bundestag.de/blob/549506/98bda5de1f7a307a6171db6890a126ad/psp_flyer-deutsch-data.pdf

өргөдөл гомдол гаргах, хамгаалалтдаа авсныг илэрхийлэх буюу суллахыг шаардах;

- Гадаадад хүний эрхийг хамгаалагчтай биечлэн уулзаж, хүндэтгэл үзүүлэх, шоронд очиж уулзах, шударга шүүх хуралдаанд оролцох буюу шүүх хуралдааны процессыг ажиглах;
- Гадаад дахь заналд өртсөн парламентын гишүүнийг батлан даалтанд авах боломжийг судалдаг байна.

ХБНГУ-д үйл ажиллагаа явуулдаг хүний эрхийн байгууллагуудын жагсаалтыг дор үзүүлэв. Үүнд:

- Aktionsgruppe Indianer & Menschenrechte “Индианчууд ба хүний эрхийн бүлгэм”–Хойд америкийн индиан ард түмэнд улс төрийн болон соёлын дэмжлэг үзүүлэх
- Arbeitskreis deutscher Bildungsstätten “Германы боловсролын байгууллагуудын ажлын хэсэг”–Европ дахь ардчилал болон хүний эрхийн боловсрол олгох DARE төслийн байгууллага
- Brot für die Welt “Дэлхий дахинд талх”-Германы Эвангел сүмийн тусламжийн нэгж
- Deutsche Liga für Menschenrechte “Хүний эрхийн төлөө германы лиг”–Хүний эрхийг хамгаалахад оролцдог, ихэвчлэн ХБНГУ-д
- Deutsches Institut für Menschenrechte “Германы Хүний эрхийн институт”
- Dokumentationszentrum Menschenrechte in Lateinamerika “Латин Америкийн хүний эрхийн баримтын төв”
- Forum Menschenrechte “Хүний эрхийн чуулган”–Хүний эрхийг хамгаалах чиглэлийн германы 40 төрийн бус байгууллагын бүлэг
- Freunde der Naturvölker “Нүүдэлчин ард түмний андууд”–Дэлхийн хамгийн сүүлчийн индиан “нүүдэлчин ард түмэн”-д дэмжлэг үзүүлэх
- Gesellschaft für bedrohte Völker (GfbV) “Устаж буй ард түмний төлөө нийгэмлэг”–Тус байгууллага нь үндэсний болон шашны бүлийг хоморголон алах, хөөн зайлуулах, мөрдөн байцаах болон ялгаварлан гадуурхахын эсрэг 40 жилийн турш хүний эрхийн тэмцлийн ажил явуулж байна.
- Infoe–“Экологи болон Этнологийн институт” ТББ–Индиан ард түмэнд хүний эрхийг хамгаалах үйлсэд нь дэмжлэг туслалцаа үзүүлдэг
- Informations- und Dokumentationszentrum für Antirassismusbearbeit “Арьс өнгөөр ялгаварлан гадуурхахын эсрэг ажлын мэдээлэл, баримтын төв”
- Internationale Liga für Menschenrechte (Berlin) “Берлиний Хүний эрхийн Олон улсын лиг”
- medico international “Медико интернациональ”–Франкфуртын тусламж ба хүний эрхийн байгууллага”
- Medinetz Dresden “Дрездений медисүлжээ”–Оршин суух зөвшөөрөлгүй дүрвэгсэд болон цагаачдад бүртгэлгүй, үнэгүй эмнэлгийн тусламж үзүүлдэг.
- Bischöfliches Hilfswerk Misereor “Мисереорын санваартны туслах нэгж”-тэд нөгөөтэйгүүр НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлийн дэргэдэх “Эдийн засаг ба хүний эрх” сэдвээр ажилладаг.
- Pro Asyl “–дэлхий даяар орогнох газар хайгч болон дүрвэгсдэд тусламж үзүүлдэг.

- TARGET (Menschenrechtsorganisation) “Таргет (Хүний эрхийн байгууллага)”
- Tourism Watch “Туризм воч”-Аялал жуулчлалын бүс нутаг дахь хүүхдийн бэлгийн мөлжлөгийн эсрэг

Дотоод болон гадаадын хүний эрхийн байгууллагуудыг санхүүжүүлж, дэмжлэг үзүүлдэг германы сангуудын жагсаалтыг дор үзүүлэв. Үүнд:

- Friedrich-Ebert-Stiftung, SPD-“Фридрих Эбертийн сан”, Социаль демократ нам
- Friedrich-Naumann-Stiftung, FDP-“Фридрих Науманы сан”, Чөлөөт ардчилсан нам
- Heinrich-Böll-Stiftung, Bündnis 90/Die Grünen-“Хайнрих Бөлийн сан”, 90-ийн холбоо/Ногоон нам
- Konrad-Adenauer-Stiftung, CDU-“Конрад Аденаурын сан”, Христийн ардчилсан нэгдэл нам
- Rosa-Luxemburg-Stiftung, Die Linke-“Роза Люксембургийн сан”, Зүүнтний нам

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ:

- The role of parliaments in implementing ECHR standards: overview of existing structures and mechanisms, Parliamentary Assembly Council of Europe, 2016.
- <https://publications.parliament.uk/pa/cm200102/cmstords/27519.htm>
- http://archive.ipu.org/parline-e/reports/instance/2_120.htm
- Parliamentary human rights Committees, 2004, The National Democratic Institute, https://www.ndi.org/sites/default/files/parlhrccommittees_080105.pdf
- http://archive.ipu.org/parline-e/reports/instance/2_120.htm
- United Nations General Assembly, Human Rights Council, Contribution of parliaments to the work of the Human Rights Council and its universal periodic review, 2018/05/17.
- https://www.ipu.org/sites/default/files/documents/report_a_hrc_38_25_-_english.pdf
- <http://website-pace.net/documents/10643/695436/20142110-PPSDNotefondstandardsCEDH-EN.pdf/113ad45b-7ffd-4ee7-b176-7fb79ad32f93>
- http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/122089/Answers_Croatian%20Parliament_LIBE_22-6-2017.pdf
- <http://www.sabor.hr/committee-on-human-and-national-minority-right-9>
- http://archive.ipu.org/parline-e/reports/instance/2_53.htm
- <http://www.sabor.hr/the-constitutional-act-on-the-rights-of-national-m>
- <http://www.sabor.hr/standing-orders-of-the-croatian-parliament-sabor>
- <http://ennhri.org/Ombudsman-Republic-of-Croatia>
- http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/122089/Answers_Croatian%20Parliament_LIBE_22-6-2017.pdf
- Deutsche Institut für Menschenrechte
https://de.wikipedia.org/wiki/Deutsches_Institut_f%C3%BCr_Menschenrechte
- Parlamentarier schützen Parlamentarier
https://www.bundestag.de/blob/549506/98bda5de1f7a307a6171db6890a126ad/psp_flyer-deutsch-data.pdf
- Parlamentarier schützen Parlamentarier“ flyer
https://www.bundestag.de/blob/549506/98bda5de1f7a307a6171db6890a126ad/psp_flyer-deutsch-data.pdf
- Ipu.org
- Human right act
- Standing orders of the House of Commons - 2002(2),
<https://publications.parliament.uk/pa/cm200102/cmstords/27501.htm>

